

Είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε με τον Καθηγητή Ιστορίας του ΕΚΠΑ Γεράσιμο Δ. Παγκράτη, Διευθυντή του ΠΜΣ «Ελληνοϊταλικές Σπουδές» και μέλος της επιστημονικής και της οργανωτικής επιτροπής, για τους στόχους, τις εργασίες και τα συμπεράσματα αυτού του συνεδρίου.

Στη σημερινή ιδιαίτερα κρίσιμη για το μεταναστευτικό ζήτημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας συγκυρία το Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ελληνοϊταλικές Σπουδές: Ιστορία, Λογοτεχνία και Κλασική Παράδοση») σε συνεργασία με το Κέντρο Μελετών Ιονίου διοργάνωσαν επιστημονικό συνέδριο με θέμα «Πληθυσμιακές μετακινήσεις προς τα Ιόνια Νησιά: από τον 13ο αιώνα έως την Ένωση με την Ελλάδα» στις εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου Αθηνών (9-11 Οκτωβρίου 2019).

Είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε με τον Καθηγητή Ιστορίας του ΕΚΠΑ Γεράσιμο Δ. Παγκράτη, Διευθυντή του ΠΜΣ «Ελληνοϊταλικές Σπουδές» και μέλος της επιστημονικής και της οργανωτικής επιτροπής, για τους στόχους, τις εργασίες και τα συμπεράσματα αυτού του συνεδρίου.

Πώς αποφασίσατε να οργανώσετε ένα συνέδριο για την ιστορία της μετανάστευσης; Έχει κάποια σχέση αυτή η επιλογή με την πρόσφατη όξυνση του προσφυγικού-μεταναστευτικού που τείνει να εξελιχθεί σε μείζον πρόβλημα για την Ελλάδα;

Η θεματική της μετανάστευσης πάντοτε απασχολούσε τους Ιστορικούς. Στην περίπτωση μας, ασφαλώς η επικαιρότητα είχε τον ρόλο της. Όλοι ζούμε στο παρόν και από αυτό αντλούμε ιδέες και ποικίλα γόνιμα ερεθίσματα από εκείνα που ενίοτε μετουσιώνονται σε κατάλληλα ερωτήματα προς τις πηγές μας. Εν προκειμένω, όσα θλιβερά βιώνουμε, βλέπουμε ή απλώς διαβάζουμε σήμερα, αν τα απομονώσουμε από την τραγικότητά τους, μπορούν υπό όρους να λειτουργήσουν ως εργαστήρι πλούσιο σε δεδομένα αξιοποιήσιμα από επιστήμονες με ποικίλο υπόβαθρο: ιστορικούς, κοινωνιολόγους, γεωγράφους, οικονομολόγους, ανθρωπολόγους κ.ά.

Αυτή η διαδρομή θα μπορούσε ωστόσο να είναι και αντίστροφη. Το παρελθόν ως δάσκαλος για το σήμερα έχει ήδη λειτουργήσει επωφελώς σε πλείστες περιπτώσεις, ειδικά όταν οι

κοινωνίες και οι θεσμικοί φορείς αντιπροσώπευσής τους έχουν την ωριμότητα και την ικανότητα να αξιοποιούν τη «σοφία των προγόνων».

Η πρόσφατη ιστοριογραφία έχει, επιπλέον, δείξει ότι αυτή η επικαιρότητα της μετανάστευσης δεν είναι και τόσο επίκαιρη, ότι δηλαδή έχει τις ρίζες της στο ιστορικό παρελθόν και ότι δεν συνδέεται απαραίτητα με περιόδους κρίσης, αλλά εντάσσεται σε μια κανονικότητα με κυμαινόμενους κατά περιόδους ρυθμούς.

Για ποιο λόγο το συνέδριό σας επικεντρώθηκε στα Ιόνια νησιά; Τι το ιδιαίτερο έχει αυτή η περιοχή ως προς την προσέλκυση μεταναστών-προσφύγων;

Τα Ιόνια νησιά ως χώρος που βρίσκεται στη διατομή υδάτινων και χερσαίων δρόμων και θα μπορούσε να λειτουργήσει ως παρατηρητήριο για μετακινήσεις μικρής και μεγάλης έκτασης, είχαν πάντοτε τη δική τους γεωστρατηγική αξία και για τούτο υπήρξαν αντικείμενο διεκδίκησης από ισχυρές δυνάμεις. Επιπλέον, χάρη στη γειτνίασή τους με τις οθωμανικές επικράτειες, έλκυαν σταθερά πολυάριθμες ομάδες ανθρώπων, από τους οποίους μόνιμη εγκατάσταση διεκδίκησαν όσοι, κατά κύριο λόγο, προέρχονταν εξ Ανατολών.

Τα αποτυπώματα αυτών των εξελίξεων είναι φανερά και σήμερα τόσο στην όψη των επτανησιακών πόλεων όσο και στα επιμέρους στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις εκδηλώσεις της γλώσσας, της τέχνης και του πολιτισμού των Ιονίων. Αποτυπώνονται εξάλλου στα ιστορικά αρχεία των νησιών, τον πλούτο αυτό της ιστορικής μνήμης που μας επιτρέπει να προσεγγίσουμε τους μικρούς και μεγάλους ρυθμούς των επτανησιακών κοινωνιών.

Παρά την προφανή συμβολή πολλών και ετερόκλητων στοιχείων στη συγκρότηση των επτανησιακών πραγματικοτήτων, στη λεγόμενη συλλογική μνήμη των νησιωτών, που ασφαλώς δεν είναι ανεξάρτητη από νοοτροπίες, διαμεσολαβήσεις και ιδεολογικές επιλογές, κυριαρχεί, νομίζω, μια τάση υπερτονισμού των δυτικοευρωπαϊκών μεταναστεύσεων. Από την άλλη τοπωνύμια, ανθρωπωνύμια, έθιμα, γλωσσικές συνήθειες αλλά και η γεωγραφία, οι οικονομικές προϋποθέσεις και βεβαίως η κοινή λογική δείχνουν τον δρόμο προς τις απέναντι, γειτονικές και μακρινότερες επικράτειες ως τους τόπους προέλευσης του κύριου όγκου των μετοίκων που ανανέωναν σταθερά το ανθρώπινο δυναμικό των νησιών.

Συντάχθηκε απο τον/την Maya
Τρίτη, 31 Δεκέμβριος 2019 09:48 -

Τα παραπάνω αναπαράγονται στα κείμενα ιστορίας με ευκολία, χωρίς όμως να συνοδεύονται πάντα από ικανή τεκμηρίωση. Απουσιάζουν γενικά από τη σχετική ιστοριογραφία εκείνα τα έργα αναφοράς που θα εξέταζαν την ιστορία των μετοικεσιών είτε μέσα από μελέτες περίπτωσης είτε με τρόπο συνολικό και συνθετικό.

Ας σημειωθεί εδώ ότι αρκεί να διατρέξει κανείς την ιστοριογραφία των μεταναστεύσεων στον λεγόμενο παραδοσιακό ελληνικό χώρο για να διαπιστώσει μια φανερή ανισορροπία ανάμεσα από τη μια στη σχετικά πενιχρή παραγωγή γύρω από την υποδοχή μεταναστών στους τόπους μας, και από την άλλη στην ιστορία των αποδημιών, της λεγόμενης διασποράς που έχει μεγάλο βάρος στην έρευνα των τελευταίων χρόνων.

Σε αυτές τις «σιωπές» της ακαδημαϊκής ιστοριογραφίας θέλησε να απαντήσει το συνέδριό μας. Είχε προηγηθεί στρογγυλή τράπεζα στο Πανιόνιο Συνέδριο που διεξήχθη στην Κεφαλονιά τον Μάιο του 2018 με πρωτοβουλία του κ. Νίκου Μοσχονά, Ομότιμου Διευθυντή Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Προέδρου του Κέντρου Μελετών Ιονίου, με θέμα τις μετοικεσίες στο Ιόνιο από τον 13ο έως τον 17ο αιώνα.

Έγινε τότε φανερή η ανάγκη να διευρυνθεί η σχετική έρευνα με ένα μεγαλύτερης εμβέλειας επιστημονικό γεγονός. Το συνέδριό μας επιχείρησε να υλοποιήσει αυτή τη σκέψη μέσα από

Συντάχθηκε απο τον/την Maya
Τρίτη, 31 Δεκέμβριος 2019 09:48 -

τη συνεργασία δύο φορέων εξειδικευμένων στο υπό έρευνα αντικείμενο: από τη μια το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ελληνοϊταλικές Σπουδές: Ιστορία, Λογοτεχνία και Κλασική Παράδοση» του Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας (ΕΚΠΑ), και από την άλλη το Κέντρο Μελετών Ιονίου, επιστημονική εταιρεία που ιδρύθηκε το 1982 προκειμένου να προωθήσει και να συντονίσει την έρευνα για τον Ιόνιο χώρο σε ποικίλα πεδία των ανθρωπιστικών επιστημών.

Πώς ανταποκρίθηκαν οι ερευνητές στην πρόσκλησή σας για συμμετοχή στις εργασίες του συνεδρίου; Πείτε μας δυο λόγια για τις ανακοινώσεις του συνεδρίου, τους συμμετέχοντες, τις συζητήσεις που έλαβαν χώρα και τη χρονική περίοδο που επιλέξατε να μελετήσετε;

Θα μου επιτρέψετε να ξεκινήσω από το τελευταίο σκέλος της ερώτησής σας. Είναι ανάγκη, ανάγκη μεθοδολογική, τα συνέδρια Ιστορίας να εστιάζουν σε καθορισμένες χρονικές περιόδους ώστε οι έρευνες να εντάσσονται σε ένα τέτοιο πλαίσιο που θα επιτρέψει συγκρίσεις και θα διευκολύνει τις συζητήσεις και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Το συνέδριό μας επικεντρώθηκε στο ευρύ χρονικό άνυσμα που εκκινεί από την εγκαθίδρυση των λατινικών κυριαρχιών στην ανατολική Μεσόγειο και καταλήγει στην ένταξη των Επτανήσων στον εθνικό κορμό το 1864.

Η άλωση της Πόλης από τους σταυροφόρους προκάλεσε αλυσιδωτές ανακατατάξεις, πολιτικές και δημογραφικές. Προετοίμασε επίσης το έδαφος για τη σταδιακή επέκταση των Οθωμανών στην περιοχή. Στο καταληκτικό όριο βρίσκεται η ενσωμάτωση των Ιονίων στο ελληνικό κράτος, στο τέλος μιας πενήντάχρονης κυριαρχίας. Στη διάρκειά της η κινητικότητα στο Ιόνιο συνδέθηκε στενά με τους όρους της βρετανικής αποικιοκρατίας και με το περιβάλλον της εκβιομηχάνισης και της κατά κύριο λόγο επαγγελματικής μετανάστευσης, εξελίξεις που συνέβαιναν παράλληλα με τις φιλελεύθερες εξεγέρσεις και τις επαναστάσεις που γεννούσαν πολιτικά προσφυγικά κύματα.

Σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα οι κυρίαρχοι των νησιών από τη μια και των απέναντι εδαφών από την άλλη ήταν διαφορετικοί. Άλλες ήταν και οι μεταναστευτικές πολιτικές που εφάρμοσαν καθώς και ο βαθμός ελέγχου στις επικράτειές τους, ειδικά καθώς επρόκειτο για έναν χώρο μεθοριακό και, άρα, ιδιαίτερης σπουδαιότητας και για τις δύο δυνάμεις.

Σε ό,τι αφορά τους θεματικούς άξονες, η οργανωτική επιτροπή έλαβε υπόψιν τις κύριες χρονικές τομές και έθεσε κεντρικά ερωτήματα και ορισμούς που εδράζονται στο εννοιολογικό οπλοστάσιο των σπουδών στην ιστορία της μετανάστευσης, πεδίο με έντονα

διεπιστημονικό χαρακτήρα.

Τα ερευνητικά αυτά ερωτήματα περιλάμβαναν μεταξύ των άλλων τα αίτια των μεταναστεύσεων, τα ποσοτικά και ποιοτικά τους χαρακτηριστικά, τις επιδράσεις τους σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο, τις κρατικές πολιτικές για τις μετακινήσεις πληθυσμιακών ομάδων και τη διαχείρισή τους, τη στάση των γηγενών έναντι των επήλυδων, τους μηχανισμούς και τους ρυθμούς ένταξης, ενσωμάτωσης ή/και αφομοίωσης των μεταναστών, και, τέλος, ζητήματα τυπολογίας, μεθοδολογίας και πηγών.

Τι πιστεύετε ότι κερδίσαμε από αυτό το συνέδριο; Πώς η ελληνική Πολιτεία θα μπορούσε να αξιοποιήσει τα πορίσματα των ερευνών που παρουσιάστηκαν αυτές τις μέρες;

Δυστυχώς οι Ιστορικοί δεν έχουν να προτείνουν στους πολιτικούς σαφείς λύσεις σε δύσκολα προβλήματα. Αν ίσχυε τούτο, το επάγγελμα του Ιστορικού θα ήταν περιζήτητο, πράγμα που φοβάμαι πως μάλλον δεν συμβαίνει.

Η βάση για τη μελέτη της Ιστορίας είναι οι μαρτυρίες, γραπτά κείμενα, απλές νύξεις ή έμμεσες πληροφορίες. Μέσα από όλα αυτά τα δεδομένα επιχειρείται, με τη χρήση διαφόρων τεχνικών και την αξιοποίηση της υπάρχουσας γνώσης και των αρχών διαφόρων κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, η κατανόηση, η ερμηνεία και η αναπαράσταση του παρελθόντος. Ο Ιστορικός δεν θα έχει όμως ποτέ μπροστά του τον ίδιο τον μάρτυρα, με την εξαίρεση της λεγόμενης προφορικής ιστορίας. Εξάλλου, η ποσότητα και η ποιότητα των πηγών εξαρτάται από πολλούς και διάφορους παράγοντες ανεξάρτητους από τη θέλησή μας.

Μιλήσαμε για το τι δεν έχει ο Ιστορικός. Ας δούμε τι έχει: Τη γνώση που έχει κατακτήσει μέσα από την έρευνά του θα μπορούσαμε να την παρομοιάσουμε με την εμπειρία ζωής που διαθέτει ένας ώριμος άνθρωπος όταν καλείται να λάβει μια απόφαση για θέμα που τον απασχολεί επί μακρόν και συνεπώς είναι καλύτερα προετοιμασμένος να το αντιμετωπίσει.

Ενα συνέδριο για την ιστορία της μετανάστευσης – Συμπεράσματα από το παρελθόν

Συντάχθηκε απο τον/την Μαγα
Τρίτη, 31 Δεκέμβριος 2019 09:48 -

[Επισκεφθείτε το παλιό ιστολόγιο της ΑΡΕΟΕ για το Διεθνές Δίκαιο της Διακίσης και της Εξοχής](#)